

Problems in determining Thai subject headings and in adding subject headings at the Faculty of Engineering Library, Khon Kaen University

Valailux Nonmali

The article provides a brief definition and the importance of subject headings. It portrays factors in selecting subject headings and criteria in adding subject headings to be used in the Faculty of Engineering Library, Khon Kaen University, covering the use of LC Subject Headings, Subject Heading for Thai Books, and specific terms. Pertinent problems faced by librarians are cited.

จุฬา

ปัญหาในการให้หัวเรื่องภาษาไทยและการกำหนด หัวเรื่องเพิ่มเติมของห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มข.

วลัยลักษณ์ นนท์มะลิ*

ความหมายของหัวเรื่อง

หัวเรื่องเป็นคำหรือวลีซึ่งกำหนดไว้แทนเรื่องที่ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหรือสิ่งพิมพ์แต่ละเล่ม คำหรือวลีที่ใช้จึงควรสั้น กระชับรัดกุมและได้ใจความชัดเจนและมีความหมายเฉพาะอย่างเด่นชัด

ความสำคัญของหัวเรื่อง

หัวเรื่องมีความสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. หัวเรื่องจะช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดและผู้ที่ทำหน้าที่บริการตอบคำถามทราบว่า ห้องสมุดมีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการหรือไม่ และมีมากน้อยเพียงใด

2. หัวเรื่องนอกจากจะบอกให้ผู้ใช้ทราบว่า มีหนังสือที่มีเนื้อหาตรงกับความต้องการหรือไม่แล้ว ยังบอกให้ทราบถึงหนังสือที่มีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่ผู้ใช้ต้องการค้นคว้าอีกด้วย เพราะบัตรหัวเรื่องจะมีรายการโยงให้ไปดูหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน เช่น คำลึงวัสดุ ดูเพิ่มเติมที่ การออกแบบโครงสร้าง

3. หัวเรื่องทำหน้าที่เปรียบเสมือนรายการบรรณานุกรมเฉพาะวิชา คือ จะทำหน้าที่รวบรวมรายชื่อหนังสือที่มีเนื้อหาเดียวกันมารวมไว้ด้วยกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของคำที่ใช้ ภาษาหรือลักษณะเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปในแง่ต่าง ๆ

หลักเกณฑ์ในการกำหนดหัวเรื่อง

หลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องจะต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาถึงผู้ใช้ (The Reader as the focus) ว่าผู้ใช้ห้องสมุดเป็นใครเพื่อที่จะได้เลือกหัวเรื่องให้เหมาะสมกับระดับความรู้ ความต้องการของผู้ใช้ส่วนใหญ่

2. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเรื่อง (Unity) หนังสือและวัสดุที่มีเนื้อเรื่องอย่างเดียวกัน ควรอยู่ภายใต้หัวเรื่องเดียวกัน ผู้ให้หัวเรื่องต้องเลือกความหมายซึ่งครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือ และต้องเป็นคำไม่คลุมเครือ

3. ภาษาที่กำหนดเป็นหัวเรื่อง (Usage) ต้องเป็นคำที่ใช้ในปัจจุบันพร้อมทั้งพิจารณาผู้ใช้ห้องสมุดด้วย การจะเลือกคำที่นิยมใช้ทั่วไป หรือคำศัพท์เฉพาะต้องพิจารณาว่าจะให้บริการแก่ใคร ถ้าบริการแก่คนทั่วไป ก็เลือกใช้คำศัพท์ทั่วไป มากกว่าจะเลือกคำศัพท์เฉพาะ

4. ความเฉพาะเจาะจงของหัวเรื่อง (Specificity) หัวเรื่องควรเฉพาะเจาะจงพอที่จะคลุมเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ ไม่ควรใช้หัวเรื่องกว้าง ๆ เพื่อที่จะให้คลุมเนื้อหาของหนังสือ แต่ควรจะใช้หัวเรื่องที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าหนึ่งหัวเรื่องเพื่อให้คลุมเนื้อหาของหนังสือ

* วลัยลักษณ์ นนท์มะลิ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) บรรณารักษ์ 5 ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

จากความสำคัญของหัวเรื่องและหลักเกณฑ์ในการกำหนดหัวเรื่องดังกล่าว บรรณารักษ์ผู้มีหน้าที่กำหนดหัวเรื่องจึงจำเป็นต้องมีคู่มือช่วยในการกำหนดหัวเรื่องเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในปัจจุบันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนมากได้ใช้คู่มือ Library of Congress Subject Headings สำหรับหนังสือภาษาอังกฤษ และหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของคณะอนุกรรมการกลุ่มวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สำหรับหนังสือภาษาไทย

ปัญหาในการกำหนดหัวเรื่อง

การกำหนดหัวเรื่องสิ่งพิมพ์ที่เป็นภาษาอังกฤษจะประสบปัญหาน้อยกว่าภาษาไทย เนื่องจากหัวเรื่องภาษาอังกฤษมีปริมาณมากและส่วนใหญ่ตรงตามเนื้อหาสิ่งพิมพ์ แต่การกำหนดหัวเรื่องภาษาไทยจะประสบปัญหามากโดยเฉพาะหัวเรื่องทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้เนื่องจาก

1. หัวเรื่องที่ปรากฏในคู่มือมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับข้อมูลข่าวสารในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2. หัวเรื่องด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในคู่มือขณะนี้ ส่วนมากยังเป็นหัวเรื่องกว้าง ๆ และเป็นคำศัพท์พื้นฐาน ขาดความเฉพาะเจาะจง (Specificity) รวมทั้งยังไม่เป็นศัพท์เฉพาะทางเทคนิค (Technical Terms) ทำให้การกำหนดหัวเรื่องของสิ่งพิมพ์บางครั้งไม่สามารถให้หัวเรื่องได้เพียงหัวเรื่องเดียว ทำให้มีการเพิ่มปริมาณบัตรหัวเรื่องอย่างมากเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาได้ทั้งหมด

3. เนื่องจากข้อมูลข่าวสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะทางด้านคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มีคำศัพท์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และไม่สามารถค้นหาได้ในคู่มือ

จากปัญหาดังกล่าว ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงได้กำหนดหัวเรื่องขึ้นใช้เพิ่มเติมโดยพิจารณาว่าคำที่กำหนดขึ้นนั้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เป็นคำที่รู้จักกันแพร่หลาย
- 2) เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับเนื้อหามากที่สุด
- 3) เป็นศัพท์เฉพาะทางเทคนิคและวิชาการ
- 4) ความถูกต้องในแง่ของภาษา

แต่การกำหนดหัวเรื่อง บรรณารักษ์ไม่สามารถกำหนดขึ้นใช้ได้โดยลำพัง เนื่องจากไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ดังนั้นในการกำหนดหัวเรื่องจึงใช้ศัพท์บัญญัติภาษาไทยที่มีหน่วยงานต่าง ๆ พิมพ์ออกจำหน่ายและเผยแพร่แหล่งพิมพ์และสำนักพิมพ์ที่ดีพิมพ์ศัพท์ด้านวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีออกจำหน่ายซึ่งห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ใช้เป็นคู่มือในการกำหนดหัวเรื่องมีดังนี้

1. ราชบัณฑิตยสถาน คู่มือที่ใช้คือ ศัพท์วิศวกรรมอุตสาหกรรมและศัพท์พลังงาน (เฉพาะพลังงานรังสีอาทิตย์และพลังงานลม)

2. วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยฯ คู่มือที่ใช้คือ สารานุกรมแผนที่และการสำรวจ ศัพท์เทคนิควิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ศัพท์วิทยาการวิศวกรรมโยธา และศัพท์เทคนิควิศวกรรมคอมพิวเตอร์

3. สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คู่มือที่ใช้คือ ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมพลาสติก ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมพลาสติกและโลหะ ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ศัพท์วิศวกรรมไฟฟ้า เล่ม 1-6

4. องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้จัดพิมพ์พจนานุกรมศัพท์ธรณีวิทยา อังกฤษ-ไทย

5. บริษัทเอกชนอื่น ๆ ได้แก่ ศัพท์บัญญัติปิโตรเคมีและคำอธิบายย่อของ บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ ศัพท์เทคนิคของ James McIntyre ศัพท์

วิศวกรรมยานยนต์ ของ ธีระยุทธ สุวรรณประทีป พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์ ของ ทักษิณาสวนานนท์

ศัพท์เทคนิคบางสาขาวิชาได้มีหน่วยงานมากกว่าหนึ่งแห่งจัดพิมพ์ออกจำหน่าย เกณฑ์ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดคำขึ้นใช้เป็นหัวเรื่องจะให้ความสำคัญต่อหน่วยงานที่จัดพิมพ์คำศัพท์เรียงลำดับดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แล้วจึงเป็นหน่วยงานอื่น ๆ

คำภาษาไทย

ดินตะกอน

แผ่นเหล็กเคลือบดีบุก

สระรังสีอาทิตย์

การกร่อนของดิน

การศึกษาเวลาทำงาน

การหล่อตายแบบโลหะ

ตัวนำยวดยิ่ง

คำภาษาอังกฤษ

Silt

Tin Plate

Solar Ponds

Soil Erosion

Time Study

Die-Casting

Super Conductors

หัวเรื่อง L.C.

Silt (TC175, TD395, QE581)

Tin plate (TS590-599)

Solar ponds

Soil erosion (S622-7)

Time study (T60.T5)

Die-casting (TS239)

Super conductors (QC)

1.2 ศัพท์ภาษาไทยบางคำที่แปลไว้ในคู่มือ แต่เมื่อนำศัพท์ภาษาอังกฤษไปเทียบกับหัวเรื่องของ L.C. แล้ว ปรากฏว่า L.C. ไม่ได้กำหนดคำนั้นให้เป็นหัวเรื่อง แต่โยงให้ไปใช้คำที่กำหนดเป็นหัวเรื่องแทน คำศัพท์ภาษาไทยคำนั้นจะไม่ใช้เป็นหัวเรื่อง แต่จะไปใช้คำใหม่ที่ตรงกับหัวเรื่องใน L.C. แทน และต้องทำบัตรโยงศัพท์คำที่ไม่ใช่ให้ไปดูคำที่ใช้แทน ตัวอย่างเช่น

- ตัวตรวจรู้ หรือ Sensors ใน L.C. ไม่กำหนดให้ Sensors เป็นหัวเรื่องแต่โยงให้ไปดู Detectors ซึ่งภาษาไทยใช้คำว่า ตัวตรวจจับ คำที่กำหนดให้เป็นหัวเรื่องจะให้ตามคำศัพท์ที่ปรากฏใน L.C.

- การสื่อสารข้อมูล หรือ Data Com-

เกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องขึ้นใช้เพิ่มเติม

ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้กำหนดเกณฑ์การเพิ่มเติมหัวเรื่องไว้ดังนี้

1. ใช้คู่มือ L.C. ช่วยในการกำหนดหัวเรื่องโดยปฏิบัติดังนี้

1.1 คำศัพท์ภาษาไทยที่ปรากฏอยู่ในคู่มือต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ก่อนจะกำหนดให้คำนั้นเป็นหัวเรื่องให้นำคำศัพท์ที่เป็นภาษาอังกฤษคำนั้นไปเทียบกับหัวเรื่องของ L.C. ถ้าศัพท์คำนั้น L.C. กำหนดให้เป็นหัวเรื่องได้ ก็ใช้ศัพท์ภาษาไทยคำนั้น ๆ เป็นหัวเรื่องได้โดย ดังตัวอย่าง

munications ใน L.C. ไม่กำหนดให้ใช้แต่โยงให้ไปใช้ Data transmission system ซึ่งตรงกับคำภาษาไทยว่า ระบบการส่งข้อมูล และเมื่อกำหนดให้ระบบการส่งข้อมูล เป็นหัวเรื่องแล้ว ต้องทำบัตรโยงจากคำว่า การสื่อสารข้อมูล ให้ไปดูคำที่ใช้คือระบบการส่งข้อมูล

1.3 คำศัพท์บางคำไม่มีคำแปลแต่ใช้ทับศัพท์ ถ้าคำศัพท์คำนั้นปรากฏว่าเป็นหัวเรื่องใน L.C. ด้วย ก็จะใช้คำทับศัพท์นั้นเป็นหัวเรื่องได้ด้วย เช่น ไดอิเล็กตริก (Dielectrics, QC585) ไดโอด (Diodes) ไซโคลเฮกเซน (Cyclohexane) โพลเทนชิโอมิเตอร์ (Potentiometer, QC554.P8) ก๊าซโซฮอล (Gasohol, TP358)

1.4 คำศัพท์ภาษาไทยบางคำยังไม่มีคำ

แปลอยู่ในคู่มือ แต่คำศัพท์นั้นปรากฏในเนื้อหาของสิ่งพิมพ์เป็นที่แพร่หลายและคำศัพท์นั้นปรากฏเป็นหัวข้อเรื่องใน L.C. และเป็นคำที่แปลตรงตัว ซึ่งคำศัพท์คำนั้นสามารถกำหนดเป็นหัวข้อเรื่องได้ เช่น ฝนกรด (Acid rain) การควบคุมอุณหภูมิ (Temperature control) วิศวกรปิโตรเลียม (Petroleum engineers) อาคารสูง (Tall buildings)

1.5 คำศัพท์บางคำที่มีคำแปลเป็นภาษาไทยแล้ว แต่ปรากฏว่าคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำนั้นไม่ปรากฏในหัวข้อเรื่อง L.C. ถ้าเนื้อหาสิ่งพิมพ์ส่วนมากอ้างถึงคำศัพท์นั้นอยู่เสมอ ๆ อาจต้องกำหนดให้คำนั้นเป็นหัวข้อเรื่องได้ เช่น ระบบอิงความรู้ (Knowledge-based systems)

2. กำหนดหัวข้อเรื่องขึ้นใช้จากคำที่เป็นชื่อเฉพาะ

ชื่อโครงการ ชื่อหน่วยงานต่าง ๆ จะกำหนดให้เป็นหัวข้อเรื่องได้ด้วย เช่น ศูนย์การประชุมแห่งชาติ ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม โครงการไข่-ซี-มูล เขตประมวลและบริการสารสนเทศ (Data Processing Zone)

ปัญหาต่าง ๆ ในการกำหนดคำขึ้นใช้เป็นหัวข้อเรื่องเพิ่ม

แม้ว่าจะมีคู่มือที่ช่วยในการกำหนดหัวข้อเรื่องอยู่หลายเล่ม แต่ก็ยังประสบปัญหาอยู่มากเนื่องจาก

1. ในบางสาขาวิชายังไม่มีศัพท์บัญญัติเป็นภาษาไทย หรือบางสาขามีแต่ก็มีปริมาณน้อย ทำให้การกำหนดหัวข้อเรื่องขึ้นให้เพิ่มเติมประสบปัญหาอย่างมาก เช่น สาขาด้านวิศวกรรมเกษตร สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมสาขาวิศวกรรมเครื่องกล (ด้านเครื่องจักรกล)

2. ศัพท์บางคำแม้ว่าจะมีการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว แต่เมื่อนำไปเทียบกับหัวข้อเรื่องของ L.C. แล้วจะโยงไปใช้คำซึ่งมีความซับซ้อนมากกว่า และคำภาษาอังกฤษคำนั้นไม่มีการแปลเป็นภาษาไทยที่เป็นคำรวม แต่จะมีการแปลไว้เป็นคำ ๆ ทำให้เกิดความลังเลใจในการตัดสินใจที่จะกำหนดให้คำนั้นเป็นหัวข้อเรื่อง เนื่องจากเกรงว่าไม่ถูกต้องตามหลักทางภาษา เช่น คำว่า Password ซึ่งแปลว่า รหัสผ่าน แต่ใน L.C. ให้โยงไปใช้คำว่า Computer -- Access Control -- Password ถ้าจะแปลเป็นภาษาไทยตามศัพท์จะได้ว่า คอมพิวเตอร์ -- ส่วนควบคุมการเข้าถึง -- รหัสผ่าน

3. ศัพท์บางคำที่มีการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว แต่คำศัพท์ภาษาอังกฤษคำนั้นไม่ปรากฏในหัวข้อเรื่องของ L.C. บางคำจึงยังไม่กำหนดให้เป็นหัวข้อเรื่องได้

สถาบันวิทยบริการ

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. คณะอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรม ธรณีวิทยา. 2530. พจนานุกรมศัพท์ธรณีวิทยา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรมธรณีวิทยา.
- คณะอนุกรรมการกลุ่มวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา. 2532. หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการกลุ่มวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.
- เฉลียว พันธุ์สีดา, และคนอื่น ๆ. 2521. หัวเรื่องและการกำหนดหัวเรื่อง. กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทักษิณา สนวนานนท์. 2533. พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ : ไฮเทคพรินติ้ง.
- ธีรยุทธ สุวรรณประทีป. 2532. ศัพท์วิศวกรรมยานยนต์. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ. 2532. ศัพท์บัญญัติปิโตรเคมีและคำอธิบายย่อ. กรุงเทพฯ : บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ.
- มงคล เดชนครินทร์. 2532. ศัพท์ช่าง. วิศวกรรมก้าวหน้า 1 : 54-55.
- แม่คือนไทร์, เจมส์. 2527. ศัพท์เทคนิค. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.
- รัถพร ชังธาดา, ประจักษ์ ก้อเจริญ, และณรงค์ ป้อมนุบผา. 2521. การให้หัวเรื่องและบัญชีหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย. มหาสารคาม : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2533. ศัพท์วิศวกรรมอุตสาหกรรมและศัพท์พลังงาน (เฉพาะพลังงานรังสีอาทิตย์และพลังงานลม). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย. 2525. สารานุกรมแผนที่และการสำรวจ. กรุงเทพฯ : วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย.
- _____. 2530. ศัพท์เทคนิควิศวกรรมคอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ : วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย.
- _____. 2531. ศัพท์เทคนิควิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพฯ : วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย.
- _____. 2534. ศัพท์วิทยาการวิศวกรรมโยธา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. 2525. ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.
- _____. 2525-2533. ศัพท์วิศวกรรมไฟฟ้า. 6 เล่ม. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.
- _____. 2527. ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการชุบเคลือบโลหะ. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.
- _____. 2527. ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมพลาสติก. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.